РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Юника Ростислава Юрійовича
на тему **«Семантика кларнетового звучання в українській ансамблевій музиці XX століття»**, представлену на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 02 – «Культура і мистецтво»
за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво»

Актуальність теми дисертації.

Подана дисертація концентрується на проблемному полі, близькому авторові за його основною професійною сферою: кларнетового виконавства. Пан Юник обрав для своїх аналітичних студій ансамблі з використанням кларнета, позаяк ансамблі за участю цього віртуозного і значущого духового інструмента зайняли гідне місце в українській композиторській творчості та виконавстві, проте залишаються все ще мало вивчені в українському музикознавстві. Дисертант слушно відзначає, що з огляду на високий ступінь удосконалення технічно-виконавських можливостей кларнету, який має багату і цікаву історію, передусім у добу класицизму і романтизму, а особливо на сучасному етапі розвитку музичної культури, постає необхідність осмислити, дослідити та узагальнити досвід світового та українського кларнетового мистецтва в аспекті значення кларнета в камерно-інструментальних жанрах, що сприятиме удосконаленню ансамблевої гри на духових інструментах, інспіруватиме до систематизації та визначення стильових виконавських орієнтирів в царині кларнетового виконавства.

Відтак видається актуальним здійснити детальне наукове вивчення ролі кларнета в ансамблях сучасних українських композиторів, з точки зору трактування виражальних можливостей інструмента, семантики його звучання в творах української ансамблевої музики, нерідко пов’язаної з розвитком виконавських технік, та виявів експериментальних художніх пошуків над його звуковим потенціалом.

Мета, завдання, методи дослідження, структура дисертації підпорядковані основній концепції дисертаційного дослідження, що полягає в

комплексному системному аналізі ансамблевих творів українських композиторів з участю кларнета в контексті дефініції звукових образносемантичних значень інструмента в різноманітних ансамблевих складах.

Відтак, **об'єктом** дослідження постає камерно-ансамблева творчість українських композиторів з кларнетом.

Предмет – семантичні властивості кларнетового звучання в контексті його поєднання з іншими інструментами в українській ансамблевій музиці ХХ століття.

Матеріалом дослідження слугували аудіо- і відеозаписи творів Т. Ященка, Є. Станковича, О. Мануляка; рукописи та створені шляхом особистого комп'ютерного набирання твори Л. Колодуба, А. Сопіги, О. Мануляка; видані партитури ансамблевих творів Є. Станковича, В. Рунчака, Ю. Іщенка, Л. Шукайла, Г. Глазачова; матеріали інтерв'ювання композиторів – Остапа Мануляка, Володимира Рунчака.

Наукова новизна отриманих результатів виникає в розширенні знань про різноаспектні прояви кларнета в ансамблевих творах українських композиторів та значення цих творів для загальної української музичної культури. Отже, новизна роботи полягає:

- у визначенні особливостей провідних типів ансамблевих поєднань з участю кларнета;
- у дослідженні використання кларнета в ансамблевій фольклорній традиції українців та інших культур;
- у пропозиції системи структурування зразків камерно-ансамблевої музики з участю кларнета;
- в узагальненні типологічних рис ансамблевих структур та аналізі найпоказовіших творів (с. 29-30) .

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів Основні положення, висновки та аналітичний матеріал дисертації можуть бути використаними в подальших дослідженнях з проблем української композиторської творчості та духового мистецтва України, стилів і композиційних прийомів у сучасній українській академічній музиці, стати підґрунтям для подальшого вивчення тенденцій розвитку українського духового мистецтва та сприятимуть поглибленню знань з історії української духової музики і виконавства. Матеріали дисертації можуть бути використаними в навчальних курсах «Історія української музичної культури», «Духове виконавство та інтерпретація», «Музичні стилі», «Історія українського духового мистецтва», «Методика гри на духових інструментах» для студентів духового та музикознавчого факультетів спеціальних середніх та вищих музичних навчальних закладів.

Дисертаційне дослідження виконане здобувачем в аспірантурі Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка згідно з тематичними напрямами Перспективного плану науково-дослідної роботи Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка на 2020-2025 рр. (тема № 3 «Українська музика у контексті світової музичної культури») під керівництвом Посікіри-Омельчук Наталії Миколаївни, кандидатки мистецтвознавства, доцентки. Тему наукового дослідження затверджено відповідно до рішення Вченої ради Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка (протокол № 10 від 25 жовтня 2022 р.).

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача.

У своєму дослідженні «Семантика кларнетового звучання в українській ансамблевій музиці XX століття» Ростислав Юник дотримався принципів академічної доброчесності. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Надана достовірна інформація щодо методів і результатів досліджень, джерел використаної інформації та власну наукову діяльність. У дисертації відсутній плагіат, як оприлюднення наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження, або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства.

Структура дисертації підпорядкована її меті та завданням: Робота складається із вступу, трьох розділів із внутрішнім поділом на підрозділи, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 230 сторінок, із них основного тексту – 191 сторінка. Список використаних джерел становить 205 найменувань, із них 63 – іноземними мовами.

У **вступі** окреслені актуальність, мета, завдання, об'єкт, предмет, матеріали дослідження.

Перший розділ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ КАМЕРНО-АНСАМБЛЕВОЇ МУЗИКИ З УЧАСТЮ КЛАРНЕТА» охоплює розгляд праць з питань кларнетового виконавства, зокрема таких його аспектів як робота над тембральною колористикою, опанування сучасними виконавськими техніками тощо. Оскільки кларнет має вельми широку сферу застосування, а не лише академічну музику, то в розділі висвітлюється проблематика функцій кларнета у фольклорних колективах, в естрадно-розважальній та джазовій сферах, в діяльності окремих українських нетрадиційних мистецьких формацій. Здійснено екскурс в історію вдосконалення кларнета та етапів його використання в академічній композиторській творчості від перших зразків у творчості представників Мангаймської школи (середина XVIII сторіччя) до інноваційних форм художньої інтерпретації кларнета у різних жанрах – сольних, та ансамблевих гомогенних та мішаних форм – у творчості зарубіжних композиторів XX – початку XXI століття, простежено специфіку їх експериментального трактування.

Особлива увага приділяється різним фольклорним варіантам ансамблів за участі кларнету: інструментальному мистецтві «Троїстих музик», тарафів, в інструментальних італійських та сербських «капеліях», у музикуванні традиційних клезмерських капел, в естрадно-розважальній сфері, джазовій музиці та використанні кларнета різнорідними сучасними українськими фольклорними колективами.

Розглянуто діяльність окремих українських мистецьких формацій Тернопільщини, Івано-Франківщини, Хмельниччини та Львівщини, проаналізовано зміст програм міжнародних джазових фестивалів.

У **другому розділі** «ОСНОВНІ ПАРАМЕТРИ ВИМІРІВ СОНОРНО-ТЕМБРАЛЬНИХ АМПЛУА КЛАРНЕТА В РІЗНОМАНІТНИХ ВИДАХ АНСАМБЛЕВОЇ МУЗИКИ» встановлюються стильові преференції творчості українських композиторів у артефактах за участі кларнета. Значна увага звертається на виконавські аспекти аналізованих творів, на вибудування доцільної мистецької реляції «композитор-виконавець», на роль програмних пояснень і назв та інших типів вербальної конкретизації змісту. Як важливий чинник цього сегменту творчості розглянуто категорію камерності, яка, в свою чергу, інспірує вільне застосування арсеналу новітніх виконавських технік, сонорних ефектів, інших колористичних прийомів, що сприяють удосконаленню технічно-виконавських можливостей кларнета. Відповідно сформульовані функції кларнета у позаакадемічних сферах виконавства та модус програмності як провідної риси творчості. Систематизовано типи програмності в камерно-ансамблевих творах українських композиторів, проаналізовано комплекс творів, у яких семантичне звучання кларнета розглядається в контексті смислоутворюючих значень: за ознаками жанрової специфіки, за типами образно-сюжетної програмності, за філософсько-концептуальними рівнями, за утіленням програмності в творах української камерно-ансамблевої музики з яскраво вираженою національною основою. Систематизовано твори з типовими естрадними складами.

У **третьому розділі** «ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ШЛЯХ КЛАРНЕТА В АНСАМБЛЕВІЙ МУЗИЦІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ» сконцентровано довкола вивчення декількох етапів. Перший – адаптивний етап, що охоплює історичні передумови становлення української традиції виконавства на духових інструментах, закладені в діяльності музикантських цехів XV–XVI ст. та братських шкіл кінця XVI–XVII ст., а також процес інтеграції кларнета в академічну музичну камерно-ансамблеву царину: відкриття класів гри на інструменті і заснування інституціональних оркестрів та ансамблів з участю кларнетів. Погляд на кларнет як інструмент фольклорної традиції інспірував появу в творчості українських мистців різних поколінь значного переліку композицій для кларнета соло та інструментальних ансамблів з його участю. Відтак показано зміни в стильовому, жанровому аспектах та новий виток еволюції арсеналу виразових можливостей кларнета, розширення кола специфічних прийомів гри та експериментальні пошуки нових тембрально-сонорних якостей.

Завершують роботу об’ємні структуровані **висновки**, що вповні відображають результати дослідження і достатнє обґрунтування авторської концепції. На основі об’ємних аналітичних студій стверджується, що кларнет, як інструмент, наділений багатою і яскравою тембральною барвою і широкими колористично-сонорними можливостями, заповнив важливий сегмент у творчості українських композиторів та в інструментальному виконавстві України.

Наукові результати дисертації висвітлені у трьох одноосібних публікаціях у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України. Також результати дисертації були апробовані на семи наукових фахових конференціях. Таким чином, наукові результати, отримані в дисертаційній роботі, повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача і відображають його змістовні домінанти.

Разом з тим, наукова робота пана Ростислава Юника в силу вищезазначеної багатовекторності змісту закономірно викликає низку запитань і зауважень, які мають на меті уточнити і доповнити деякі сутнісні положення дослідження:

1. В історичному огляді еволюції кларнета поруч із слушним відзначенням його особливої ролі у творчості композиторів Мангаймської школи та французьких композиторів середини – другої половини XVIII сторіччя, неодмінно слід згадати, що цей інструмент був впроваджений як постійний у оперний оркестр представниками неаполітанської оперної школи другої генерації. Чи може дисертант назвати яскраві приклади використання кларнету у італійській опері згаданого періоду?
2. Одним з маркерів природної інтеграції в культурне життя того чи іншого інструменту і визнання його важливої ролі в академічному музикуванні є конкурси, які інспірують подальший розвиток і збагачення художніх можливостей інструменту та формують корпус віртуозів на ньому. У дисертації цей аспект поминається, хоча дуже докладно розглядається щонайширша панорама різних форм академічного і неакадемічного виконавства на кларнеті. То чи відомі дисертантові світові і українські кларнетові конкурси, в тому числі й такі, де передбачені конкурсні виступи в групі ансамблів за участю кларнету?
3. Досить багато творів для різних складів та інструментів пишуться з орієнтацією на виконання певного виконавця/колективу або народжуються у тісній співпраці композитора й інтерпретатора/колективу. Чи може дисертант назвати приклади такої співпраці у доробку для ансамблю за участю кларнету українських композиторів ?

Але, як можна зорієнтуватись із змісту зауважень і побажань рецензента, вони жодним чином не впливають на висновок про те, що рецензована кваліфікаційна наукова праця, є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному рівні.

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Юника Ростислава Юрійовича «Семантика кларнетового звучання в українській ансамблевій музиці ХХ століття» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення в галузі знань 02 – «Культура і мистецтво» за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво». Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п.6 – 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач Юник Ростислав Юрійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань в галузі знань 02 – «Культура і мистецтво» за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво».

- **Рецензент** Кияновська Л.О.
  професор, доктор мистецтвознавства
  професор кафедри історії музики
  Львівської національної музичної
  академії імені М. В. Лисенка